

Sutivan - prijateljima vrata otvorena

Gabela, Nicole

Master's thesis / Diplomski rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Arts Academy / Sveučilište u Splitu, Umjetnička akademija**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:175:722913>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-24**

Repository / Repozitorij:

[Repository of Arts Academy](#)

**SVEUČILIŠTE U SPLITU
UMJETNIČKA AKADEMIJA**

NICOLE GABELA

SUTIVAN - PRIJATELJIMA VRATA OTVORENA

DIPLOMSKI RAD

SPLIT, 2022.

SVEUČILIŠTE U SPLITU
UMJETNIČKA AKADEMIJA
ODJEL ZA LIKOVNE UMJETNOSTI

SUTIVAN - PRIJATELJIMA VRATA OTVORENA
DIPLOMSKI RAD

DIZAJN VIZUALNIH KOMUNIKACIJA
GRAFIČKI DIZAJN
DIPLOMSKI RAD

Mentorica: dr.sc. Jelena Zanchi v.pred

Studentica: Nicole Gabela

SPLIT, rujan, 2022.

Ime i prezime studentice:

Nicole Gabela

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da je diplomski rad isključivo rezultat mog vlastitog rada koji se temelji na mojim istraživanjima i oslanja se na objavljenu literaturu, a što pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da nijedan dio rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz necitiranog rada, te da nijedan dio rada ne krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za bilo koji drugi rad u bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili obrazovnoj ustanovi.

U Splitu, 30.09.2022.

Studentica (potpis):

Sveučilište u Splitu
Umjetnička akademija u Splitu
Odjel: Likovni odjel
Odsjek: Dizajn vizualnih komunikacija
Grafički dizajn

Sutivan - prijateljima vrata otvorena

Nicole Gabela, studentica

Danas je u mjestu Sutivan, na otoku Braču, kulturna baština zapuštena. Mnoge povijesne činjenice su nepoznate i nedostupne čak i lokalnim stanovnicima. Razni lokaliteti su neoznačeni u prostoru a svakom generacijom se gube određena znanja i prakse. Ovaj rad omogućuje revitalizaciju kulturno-povijesnih lokaliteta i tradicija u Sutivanu. Izradom knjige i karte će posjetitelja motivirati da istraži mjesto Sutivan. Uz to, na određenim lokacijama, nalaziti će se informacijske oznake. Knjiga, karte i signalizacija u prostoru dopuštaju mjestu da se u potpunosti predstavi pojedincu; da educira o važnosti određenih lokaliteta za zajednicu i na taj način izazove poštovanje pojedinca prema tom lokalitetu.

Ključne riječi: baština, Sutivan, knjiga, karta, lokaliteti

Rad je pohranjen u knjižnici Umjetničke akademije Sveučilišta u Splitu.

Rad sadrži: 31 stranicu, 19 grafičkih prikaza, 1 literaturni navod.

Izvornik je na hrvatskome jeziku.

Mentorica: v.pred.dr.sc. Jelena Zanchi

Ocjenjivači: v.pred.dr.sc. Jelena Zanchi

doc.art. Maris Cilić

pred. Nikša Vukša

Rad je prihvaćen: 30. rujna 2022. godine

SADRŽAJ

1.0 Uvod	1
<hr/>	
2.0 Istraživanje	2
2.1 Sutivan	2
2.2 Povijest	2
2.3 Geološko nalazište	4
2.4 Život i svakodnevnica	4
2.5 Arhitektonski simboli Sutivana	5
2.5.1 Ladanjska gradnja	5
2.5.2 Fortifikacijska gradnja	6
2.5.3 Sakralna gradnja	7
<hr/>	
3.0 Proces izrade	9
3.1 Podjela cjelina	9
3.2 Boje	10
3.3 Težačka svakodnevica	11
3.4 Plemićke obitelji	17
3.5 Rituali	21
3.6 Sutivan prije Sutivana	25
<hr/>	
4.0 Zaključak	30
<hr/>	
5.0 Popis korištene literature	31
<hr/>	

1.0 Uvod

Na Braču, u malom, mirnom mjestu Sutivan, smjestila se obiteljska kuća Kavanjin. Jerolim Kavanjin je jedan od najvećih hrvatskih baroknih pjesnika koji je napisao najopsežniji spjev hrvatske književnosti sa 32724 stiha- "Bogatstvo i uboštvo". Kuća splitskih plemića građena je u ladanjskom stilu u vremenu od 1690. do 1705. godine. Na južnom ulazu ljetnikovca u kamenu je uklesan latinski natpis OSTIVM NON HOSTIVM (*prijateljima vrata otvorena*) odakle i sam naziv ovog rada.

Danas je u Sutivanu kulturna baština zapuštena ili disfunkcionalna. Mnoge povijesne činjenice su nepoznate i nedostupne čak i lokalnim stanovnicima. Razni lokaliteti su neoznačeni u prostoru a svakom generacijom se gube određena znanja i prakse.

Ovaj rad omogućuje revitalizaciju kulturno-povijesnih lokaliteta i tradicija u Sutivanu.

Prvi dio diplomskog rada donosi istraživanje o Sutivanu od prvog pisanog spomena do danas, o svakodnevnom životu težaka te o plemićkim obiteljima koje su Sutivan nazivali svojim domom. Nakon analize prikupljenih podataka, dijelim Sutivan na četiri tematske cjeline: Težačka svakodnevica, plemićke obitelji, rituali i Sutivan prije Sutivana.

Drugi dio se bavi procesom izrade materijala za edukaciju. Knjiga i karta su zamišljeni kao sredstva koja će posjetitelja motivirati da istraži mjesto Sutivan. Uz to, na određenim lokacijama, nalaziti će se informacijske oznake.

2.0 Istraživanje

2.1 SUTIVAN

Mjesto Sutivan nalazi se na otoku Braču, točno nasuprot grada Splita i proteže se između naselja Mirca i Bobovišća. Danas Sutivan broji 936 stanovnika te je zabilježen porast od zadnjeg popisa stanovništva iz 2011. godine kad broji 822 stanovnika. Ime Sutivan je hrvatski oblik imena starokršćanske bazilike sanctus Johannes, nastalo prije 10. stoljeća. Iako je službeni naziv Sutivan, mještani i ostali otočani ga nazivaju isključivo „Stivan“.

2.2. POVIJEST

U neposrednoj blizini crkvice Sv. Ivana otkopani su temelji starokršćanske crkve iz 6. stoljeća. U najstarijim pisanim dokumentima iz 11. stoljeća spominje se splitski plemić Cassari, od čije je udovice Petar Crni kupio na Braču selo Gomirje (Donji Humac) sa svim posjedima i kolonama u kojoj spada i današnji Sutivan. Razvitak Sutivana počinje poslije 1444. zbog gusarenja koje je do tada onemogućavalo miran život u naseljima na obali. Nakon što Mletačka republika osvaja Omiš Bračani iz unutrašnjosti se spuštaju na obalu.¹

U Sutivanu doseljavaju podgorske obitelji Ivanović u drugoj polovini 15. stoljeća zbog osmanlijskih prodora na makarsko primorje. Za njima dolaze splitski plemići Božičević-Nadali. Godine 1579. uvažena je molba Sutivanjana (k njih je tada bilo 200) da se njihovo mjesto otcijepi od Donjeg Humca pa se osniva nova župa s novim granicama.²

Početakom 18. stoljeća, nakon pošasti kuge, mjesto broji oko 700 stanovnika. U to se vrijeme grade sklopovi kuća za gospodarstvo i stanovanje pa Sutivan postaje ladanjsko boravište pripadnika viših splitskih društvenih slojeva.

[1] Kulturna baština, <http://moj-otok.com/wp/sutivan/kultura/kulturna-bastina>. Pristupano 16.03.2022.

[2] Sutivan, <https://www.sutivan.hr>. Pristupano 15.03.2022.

1823. godine, dolaskom austrijske uprave, provodi se nova administrativna podjela otoka pa općinska središta na Braču postaju: Supetar, Sutivan, Postira, Pučišća, Milna, Bol i Nerežišća. Donji Humac tada postaje dio sutivanske općine. Veliki napredak bilježi se 1837. godine kada je osnovana privatna muška osnovna škola. Ženska osnovna škola otvorena je 1882. u koju se te godine upisuje 85 učenica.³

Godine 1890. Sutivan bilježi 1875 stanovnika a dostiže populacijski vrhunac 1903. godine sa 2225 stanovnika u 342 domaćinstva. Zbog usvajanja trgovačkog ugovora Beča i Italije slijede godine ekonomskog nazadovanja. Tom klauzulom se prodaja talijanskog vina oslobodila carine na tržištu Austro – Ugarske Carevine. Traje do 1904. godine i nanosi ogromne štete bračkom i sutivanskom vinogradarstvu. Uz klauzulu, Peronospora i druge bolesti vinove loze doprinose ekonomskoj krizi. Od početka Prvog svjetskog rata 1914. pa sve do danas postupno se depopulira cijeli otok.

Godine 1935. u Sutivanu je osnovana Zadruga za elektrifikaciju i zdravstvo koja potiče ideju o elektrifikaciji otoka. Radove prekida Drugi svjetski rat, ali nastavljaju 1952. godine kada se formira Odbor za elektrifikaciju Brača i u nepune dvije godine sakupljena su sva sredstva pa prvi električni visokonaponski kabel na jadranskoj obali se polaže u more. Sva su sredstva darovali stanovnici Brača. Uspostavom socijalističke Jugoslavije šezdesete i sedamdesete godine prošlog stoljeća donose procvat turizma zahvaljujući radničkim odmaralištima.⁴

[3] Visit Sutivan, <https://www.visitsutivan.com>. Pristupano 15.03.2022.

[4] Kulturna baština, <http://moj-otok.com/wp/sutivan/kultura/kulturna-bastina>. Pristupano 16.03.2022.

2.3 GEOLOŠKO NALAZIŠTE

Jedinstveni zapis u stijenama je otkriven u uvali Likva. Na ovom geološkom lokalitetu nalazi se sačuvana jedna od najpoznatijih geoloških granica između stijena nastalih na prijelazu iz doba dinosaurai doba sisavaca. Ovakav nalaz jedini je dosad otkriven u svijetu u kojoj su slojevi u samoj blizini mora i u kojoj je dobro sačuvan sloj prašine koji se slijegao godinama nakon udara ogromnog asteroida prije 66 milijuna godina na području današnjeg Mexica. Dio prašine donesen je mega-tsunamijem koji je nedugo nakon udara stigao do obale tadašnje Europe. Posljedice tog udara danas se smatraju izravnim čimbenikom izumiranja dinosaura. Međutim nestanak dinosaura omogućio je evoluciju sisavaca.⁵

2.4 ŽIVOT I SVAKODNEVNICA

Sutivan je, kao i cijeli Brač, poznat po proizvodnji vina i maslinovog ulja. Takozvana „stara uljara“ dan danas se nalazi kraj ljetnog kina. Tako 1893. godine proizvodi oko 9300 hl vina (oko 8,5% čitave bračke proizvodnje) i 3500 hl ulja (oko 25% bračke proizvodnje). Osim težaka Sutivan je imao 1911. godine 14 ribarskih brodova i 69 ribara.⁶

Dok otok Brač nije bio povezan vodovodnom cijevi sa kopnom (prije 1970. godine) mještani koriste javne fontane i gustride (sakupljalište kišnice). Dvije kamene fontane se još uvijek nalaze u mjestu. Van centra Sutivana nalaze se i dva veća sakupljališta vode koja, prema legendi, nikad ne presušuju. Kroz vrijeme su ozidana pregradnim zidovima da se poveća kapacitet sakupljene vode. Prvo sakupljalište zvano Lokva je bila od neizmjerne važnosti kada bi sve gustride u mjestu presušile. Tada bi kolone žena sa posudama na glavi krenule po vodu, a to je značilo dvokilometarski hod sa teškim teretom po jakom ljetnom suncu. Drugo i najveće sakupljalište vode je Lokvica a treća je Gustrida u uvali Likva. Navedene vodospreme s vanjske strane imaju pojilišta za stoku u koju bi se voda iz spremne vadila kantom.⁷

Osim vode glavno piće je vino i pije se uz svaki obrok. Berba grožđa započinje potkraj rujna. Nakon što je grožđe obrano, vino fermentirano a bačva napunjena, počinje berba maslina. Ovisno o količini ploda nekada se masline beru i u prosincu ako je „dobra godina“.

[5] Hrvatski geološki institut - Standardizirani list, Osnovne geološke karte Republike Hrvatske mjerila 1:50 000 otok Brač

[6] Sutivan, <https://www.sutivan.hr>. Pristupano 15.03.2022.

[7] Kulturna baština, <http://moj-otok.com/wp/sutivan/kultura/kulturna-bastina>. Pristupano 16.03.2022.

U veljači se otvaraju konobe i vino se pretače iz bačava. Istače se iz bačava i skuplja se talog od kojeg se radi rakija.⁸

Oko 1800-te na otoku Braču je bilo 125 mlinova za žito od kojih je najbolje sačuvana vjetrenjača obitelji Ilić s početka 19. stoljeća . Od 1903., otkada se žito više ne proizvodi u većim količinama, mlin gubi vjetrenjaču ali ga to ne zaustavlja da postane jedan od poznatih simbola Sutivana. Klaonica je sagrađena je 1851. godine, dijelom na morskim hridima na kamenim lukovima. Otpad se bacao direktno kroz podne otvore u more.

Nakon što se Sutivan odvojio od Donjeg Humca izgrađena je Crkva Majke Božje od Uznesenja 1585. godine. Iako je mjesto u 16. stoljeću stradalo od kuge Sutivan se i dalje razvijao. Godine 1623. kad je kuga opet pogodila mjesto, na novom groblju su mještani podigli crkvu Sv. Roka da ih čuva od kuge. Međutim ni to nije pomoglo jer kuga po treći put hara Sutivanom 1644. godine.⁹

2.5 ARHITEKTONSKI SIMBOLI SUTIVANA

2.5.1 LADANJSKA GRADNJA

Početakom 18. stoljeća mjesto broji oko 700 stanovnika. U to se vrijeme grade sklopovi kuća za gospodarstvo i stanovanje pa Sutivan postaje ladanjsko boravište pripadnika viših splitskih društvenih slojeva. Uz povijesni sklop Ilića dvora, gradi se i sklop kuća obitelji Definis i ljetnikovac hrvatskog književnika Jerolima Kavanjina.¹⁰

ILIĆ DVORI

Sklop kuća Ilić bio je dom imućne sutivanske plemićke obitelji Ilić koja je titulu dobila zahvaljujući borbama protiv Turaka na strani Mletaka. Dvori se nalaze u centru sutivanske rive. Dio kompleksa s danas preuređenom obrambenom kulom s gotičkim prozorima na zapadnoj strani najstariji je

[8] Dražen (Ur.) Katunarić, Franjo (Ur.) Mlinac - Sutivan - Kulturna povijest, Zagreb 2007.

[9] Sutivan, <https://www.sutivan.hr>. Pristupano 15.03.2022.

[10] Snježana Perojević - Konzervatorski elaborat kuće na Obali kralja Tomislava 2, Sutivan, Split 2017.

u luci a u temeljima ima drvene stupove poput kuća u Veneciji jer u vrijeme gradnje (17. st.) sutivanska luka bila plića nego danas. Kompleks ima veliki park na južnoj strani koji je danas uređen u modernom stilu ali objekt je kao spomenik kulture dosljedno rekonstruiran za turističke svrhe.

KAVANJINOVI DVORI

Kuća obitelji Kavanjin, splitskog plemića i pjesnika, sagrađena je na prostoru nekadašnje gotičke lože. Njegova majka je pripadala sutivanskoj obitelji Nadali- Božičević, pa je znatan dio života i književnog rada proveo u Sutivanu. Upravo je u Sutivanu, Kavanjin napisao najopširnije djelo starije hrvatske književnosti (32 724 stihova), „Poviest vandelska bogatoga a nesretna Epuluna i ubogoga a čestita Lazara“. Nad južnim dvorišnim ulazom uklesao je humanistički natpis OSTIVM NON HOSTIVM odnosno *prijateljima vrata otvorena*.

DEFINIS DVORI

Najveći kompleks spojenih zgrada su Definis dvori i govore o bogatstvu te obitelji i velikom gospodarstvu koje su posjedovali i održavali. Definisi rodom iz Napuljske kraljevine, dolaze kao lječnici i to znanje prenose kroz više generacija. Ovdje se nekada nalazila bogata medicinska biblioteka iz 18. i 19. stoljeća kao i pet minijaturnih portreta slikara Vicenta Poireta (1813-1868) iz Trsta.¹¹

2.5.2 FORTIFIKACIJSKA GRADNJA

KULA MARIJANOVIĆ

Obitelj Marijanovića došla je u ove krajeve sa poljičkim izbjeglicama krajem 16. stoljeća. Kao odvažni vojni zapovjednici u ratovima s Turcima stekli su velike posjede pa tako i jedan u Sutivanu. To je bila stambena

[11] Dario Gabric -Rekonstrukcija i dogradnja ljetnikovca Jerolima Kavanjina, Opcina Sutivan, Split, 2017.

zgrada, na koju će se kasnije osloniti Kavanjinov ljetnikovac, i obrambene kule na morskom žalu zvane „kaštili“. Opstao je samo jedan kaštil, danas adaptiran u zanimljiv stambeni objekt u svom originalnom obliku na čijoj se južnoj strani ističe sunčani sat.¹²

2.5.3 SAKRALNA GRADNJA

CRKVA SV. IVANA

Ovdje se nalazila jedna od desetak ranokršćanskih bračkih bazilika iz 6. stoljeća. To je jedna od svega tri crkve takvog tipa otkrivenih u Dalmaciji. Pouzdano je da je sutivanski Sv. Ivan zajedno s imanjima postao beneficij splitske crkve Sv. Ivana Krstitelja. Splitski prior Petar darovao je 1097. godine crkvi Sv. Ivana Krstitelja (de Fonte) svoje posjede sutivanske crkve, sve dokud god se mogao čuti pjev ptica. Unutar temelja stare bazilike danas je malena crkva Sv. Ivana s plemićkim grbom i natpisom na latinskom, koji kaže da je splitski kanonik i rektor Jerolim Natalis podigao tu crkvu 1655. godine.

ŽUPNA CRKVA

Župna crkva građena u razdoblju od 1576. do 1590. godine. Oko crkve na šimatoriju su pokapani mrtvi dok nije uspostavljeno groblje na sv. Roku, a nadgrobne ploče su nakon popločanja šimatorija ugrađene u ogradne zidove dvorišta. Naročito je svečano u sutivanskoj crkvi 15. i 16. kolovoza kada se slavi Velika Gospa i Sveti Rok. Tad se održavaju procesije i druženja te glazbeni programi ispred crkve.

CRKVA SV.ROKA

Sv. Rok ili sv. Roko je bio zaštitnik od kuge i drugih zaraznih bolesti i prema legendi je istjerao kugu iz Sutivana. Pri tome je pao i ranio koljeno koje mu i dalje krvari. Njegov drveni kip se 16. kolovoza u procesiji seli u Župnu crkvu da bi se nakon sedam

[12] Opcina Sutivan - Studija izvodljivosti i analiza troškova i koristi - Sutivan, prijateljima vrata otvorena, Split, 2016.

dana vratio u svoju crkvu na istoimenom brežuljku. Uz njega je i njegov vjerni pas koji mu je pomogao u bolesti i misiji pa je danas slavljen i kao zaštitnik pasa. Filigranski zlatni nakit koji Roko nosi na procesiji dio je bogate umjetničke riznice sutivanske župe. Zvonik crkve pruža jedinstvenu vizuru Sutivana s mora kao mjesta s dva “kampanela”.

GROBLJE I KATAKOMBE

Katakombe su izgrađene 1913. godine po nacrtima inženjera A.Nonveilliera. Smještene u ukopnim nišama i raspoređene u dva podzemna hodnika. Riječ je o pravilnom četverokutu podijeljenom na četiri jednaka polja s jednom kapelicom u sredini groblja a s drugom iznad ulaza u katakombe. Nonveiller je projektirao katakombe u dva međusobno povezana dugačka hodnika sa brojnim grobnicama kako bi dobio na prostoru i omogućio i najsiromašnijim dostojanstveno mjesto za ukop. Kapelica bratovštine sv. Sakramenta ujedno je i ulaz u katakombe. U ostalim djelovima groblja, grobnice su bogatijih obitelji. Groblje je najljepše u dane Svih Svetih 31. listopada i 1. studenog, kada je ukrašeno cvijećem i osvjetljeno brojnim svijećama.¹³

[13] Dražen (Ur.) Katunarić, Franjo (Ur.) Mlinac - Sutivan - Kulturna povijest, Zagreb 2007

3.0 Proces izrade

3.1 PREDLOŽENI KONCEPT

„Sutivan - prijateljima vrata otvorena“ je zamišljen kao muzej zajednice ili muzej na otvorenom. Da bi bolje interpretirali duh mjesta tj. radnji, činjenica i događaja, posjetitelju je potrebno predstaviti priču na razumljiv način. Stoga je potrebna knjižica s informacijama te karta s lokacijama i predloženim rutama. Da bi kretanje posjetitelja bilo lakše tu je i signalizacija na određenim lokacijama.

„Interpretacija je suštinski element kreiranja iskustva/doživljaja nekog mjesta koje ima kulturni i povijesni značaj. Da bi privukli posjetitelje, doživljaji koji im se nude moraju proizvesti snažne emocije i reakciju posjetitelja, i treba ih uključiti, što je više moguće, putem svih osjetila. Razlog je što se posjetitelj sjeća: 10% onoga što je čuo, 30% onoga što je pročitao, 50% onoga što je vidio i 90% onoga šta je radio.“¹⁴

3.2 PODJELA CJELINA

Tokom analize prikupljenih podataka podijelila sam informacije u četiri cjeline:

TEŽAČKA SVAKODNEVNICA

Ova cjelina sadrži sve aspekte života sutivanskog težaka. Od stare uljare i mlina za žito do vodosprema koje su bile od velike važnosti za preživljavanje na kamenitom otoku.

PLEMIĆKE OBITELJI

Imućne obitelji koje svoje utočišće pronalaze u Sutivanu i za sobom ostavljaju kulturnu baštinu vidljivu i danas.

[14] (PRIRUČNIK ZA INTERPRETACIJU BAŠTINE Mirna Draženović, Aleš Smrekar 2020 Geografski inštitut Antona Melika)

RITUALI

Životi ljudi odvijaju se pred licem zajednice. Na rivi djeca odrastaju i igraju se a odrasli besposličare. Za vrijeme Sv. Roka, nakon mise, procesija kreće kroz mjesto a nosači kipa hodaju bosu. Groblje je najljepše ukrašeno za dane Svih Svetih a kad je pogreb svaka obitelj šalje predstavnika.

SUTIVAN PRIJE SUTIVANA

Zadnja cjelina sadrži tri teme koje su se odvile prije postojanja mjesta Sutivan. Uz geološko nalazište u uvali Likva, ostatke antičke crkvice i kasnoantičkog brodoloma. Za kraj je i vremenska crta sa svim važnim događajima koji su obilježili Sutivan.

3.3 BOJE

Za svaku cjelinu sam odabrala skup boja.

Težačka svakodnevnica sadrži pojmove kao maslina, uljara, mlin, žito, voda, fontana... Te pojmove vežem uz nijanse zelene i plave boje. Zelena je boja lišća, bilja i raslinja, ali također i boja rijeka i jezera, stoga simbolizira prirodu i rast.

Na obiteljskom grbu obitelji Kavanjin nalazimo crvenu boju. Boja fasade Ilićevih dvora također je crveno-narančasta. Crvena je bilo vrlo cijenjena, rijetka pa time i skupa boja. Narančasta boja nosi sa sobom energiju crvene i radost žute.

3.3.1 TEŽAČKA SVAKODNEVICA

Težačka svakodnevica sadrži pojmove kao maslina, uljara, mlin, žito, voda, fontana... Te pojmove vežem uz nijanse zelene i plave boje. Zelena je boja lišća, bilja i raslinja, ali također i boja rijeka i jezera, stoga simboliziraju prirodu i rast.

Slika 3.1.1 - Vodosprema

Slika 3.1.2 - Masline

Slika 3.1.3 - Stara uljara

Slika 3.3.4 - Ribarnica

Grafički prikaz 3.1.5 - Glavna boja

Grafički prikaz 3.1.6 - Sporedne boje

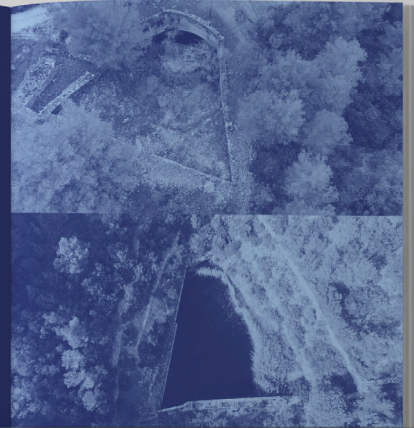
Grafički prikaz 3.1.7 - Dio knjige

Slika 3.5.5 - Djelovi knjige

1.4 Vodospreme

Lokvica je najveća sutivanska vodosprema. Uz gustridu u Likvi i Velu Lokvu, te nekadašnju veliku gustridu iznad mjesta koja je pretvorena u vodospremu bila je važan izvor pitke vode za mjesto sve dok Brač nije dobio vodu iz rijeke Cetine. Vela Lokva je sakupljašte vode koje prema predaji nikad ne presušuje a kroz vrijeme je ožidano pregradnim zidom kako bi se povećao kapacitet akumulirane vode. Lokva je bila od neizmjerne važnosti u vrijeme kad otok Brač nije bio povezan vodovodnom cijevi sa kopnom (prije 1970. godine) a sve bi gustride u mjestu presušile. Tada bi kolone žena sa maštilima na glavi krenule na Velu Lokvu po vodu, a to je značilo dvokilometarski hod sa teškim teretom po jakom ljetnom suncu.

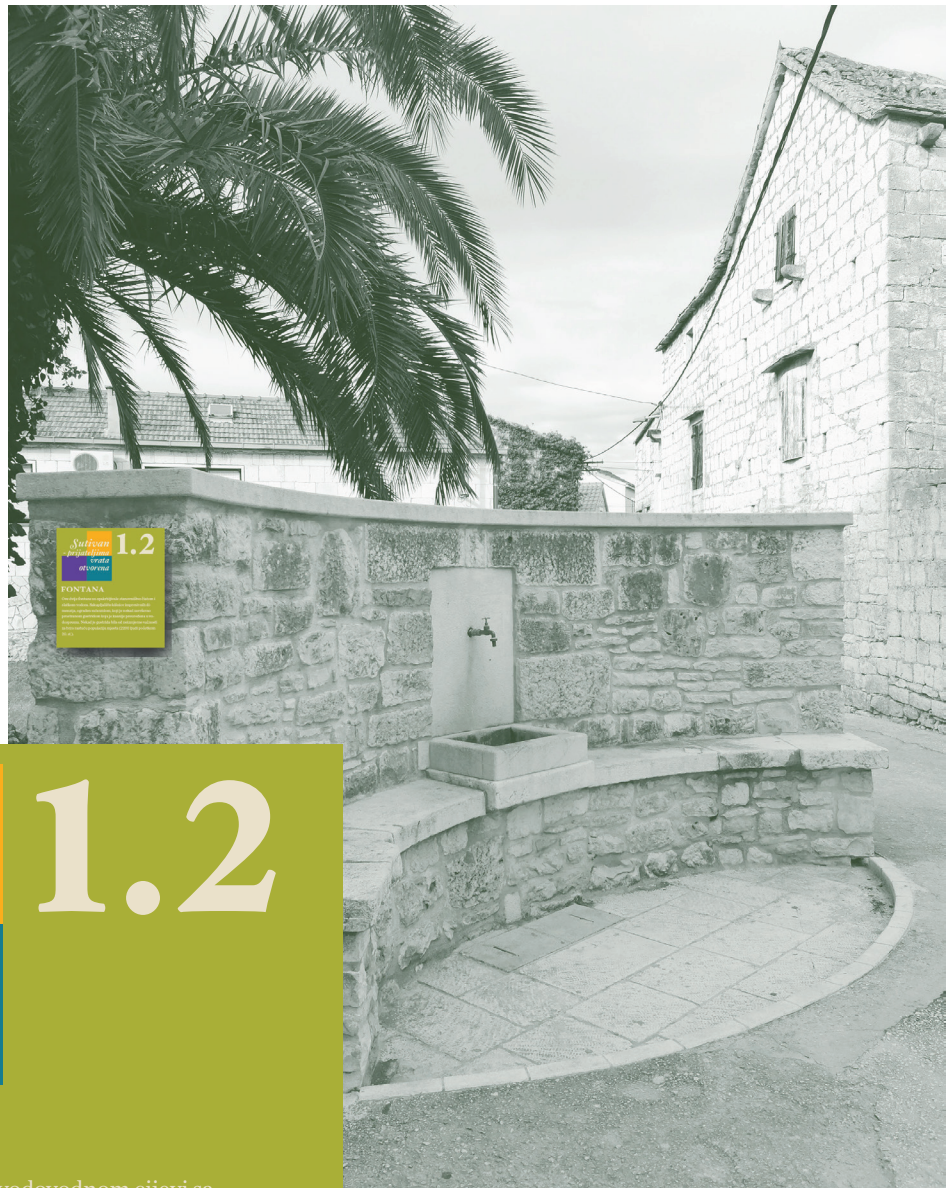

1.2 Fontane

Ove dvije fontane su opskrbljivale stanovništvo čistom i slatkim vodom. Sakupljašte kišnice impresivnih dimenzija, ograđen suhozidom, koji je nekad završavao prostranom gustridom koja je kasnije preuređena u vodospremu. Nekad je gustrida bila od neizmjerne važnosti za brzo rastuću populaciju mjesta (2200 ljudi početkom 20. st.).

Slika 3.5.6 - Dio knjige

*Sutivan
- prijateljima
vrata
otvorena*

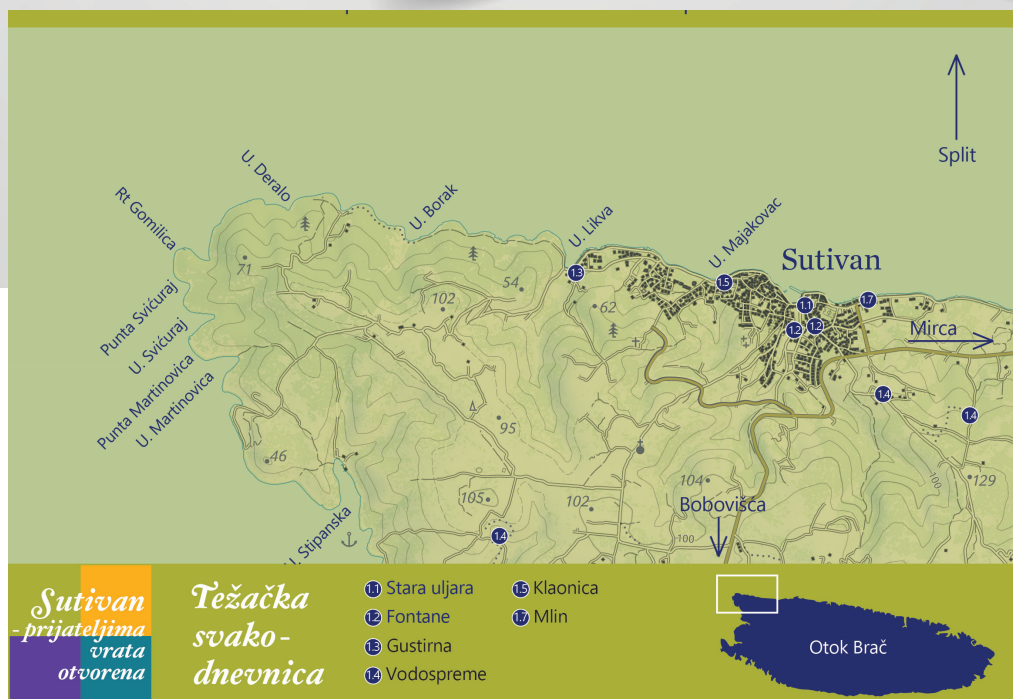
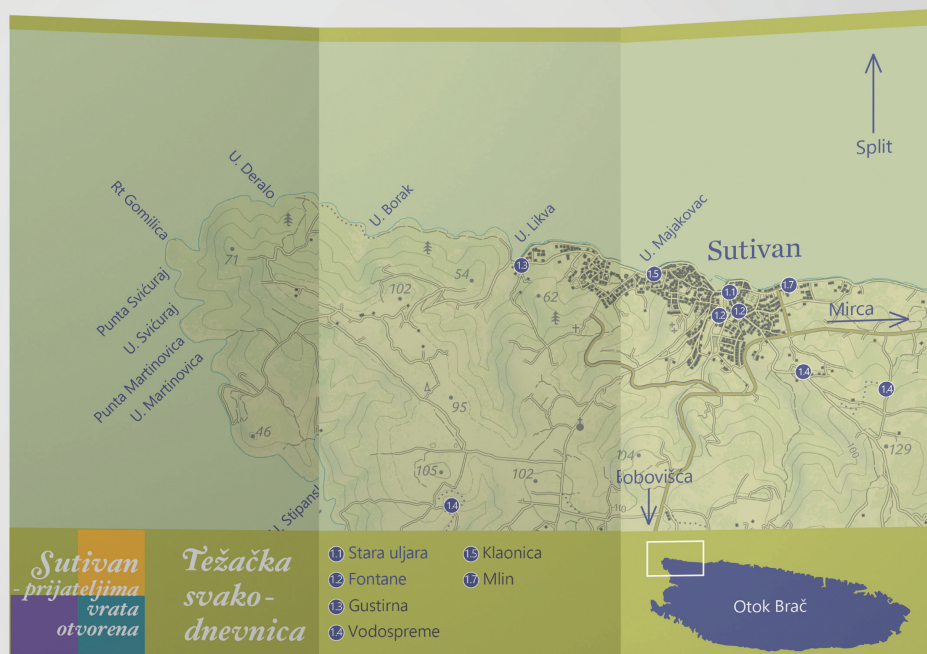
1.2

FONTANA

Dok otok Brač nije bio povezan vodovodnom cijevi sa kopnom (prije 1970. godine) mještani koriste javne fontane i gustride (sakupljalište kišnice). Ova fontana je opskrbljivala stanovništvo čistom i slatkom vodom. Sakupljalište kišnice impresivnih dimenzija, ograđen suhozidom, koji je nekad završavao prostranom gustridom koja je kasnije preuređena u vodospremu. Nekad je gustrida bila od neizmjerne važnosti za brzo rastuću populaciju mjesta (2200 ljudi početkom 20. stoljeća).

Slika 3.7.2 - Primjer prikaza informacija u prostoru

Grafički prikaz 3.7.1- Primjer prikaza informacija

Grafički prikaz 3.8.1 - Kartografski prikaz „Težačka svakodnevnica“

3.3.2 PLEMIĆKE OBITELJI

Na obiteljskom grbu obitelji Kavanjin nalazimo crvenu boju. Boja fasade Ilićevih dvora također je duboke tamnocrvene boje a na pročelju zgrade nalazi se oštećeni grb Mletačke republike, lav sv. Mark . Crvena se često povezuje s kraljevstvom, bogatstvom i plemstvom. Bila vrlo ekskluzivna i skupa boja rezervirana za bogataše i vladare.

Slika 3.2.1 - Kavanjinov portret

Slika 3.2.2 - Kuća Ilić

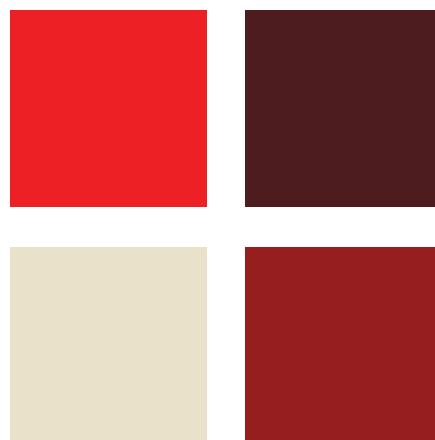
Slika 3.2.3 - Grb obitelji Kavanjin

Slika 3.2.4 - Zastava lava Sv. Marka

Grafički prikaz 3.2.5 - Glavna boja

Grafički prikaz 3.2.6 - Sporedne boje

- 2.1 Ljetnikovac Jerolima Kavanjina
- 2.2 Sklop kuća Ilić
- 2.3 Sklop kuća Definis
- 2.4 Kula Marijanović

Grafički prikaz 3.2.7 - Dio knjige

Sutivan
- prijateljima
vrata
otvorena

2.1

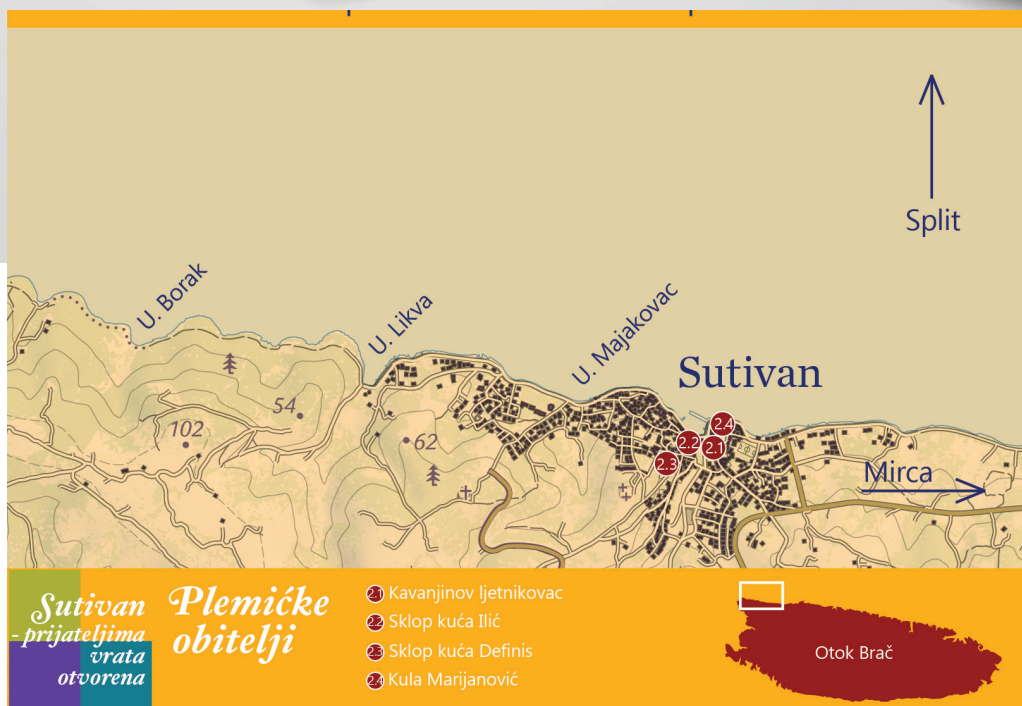
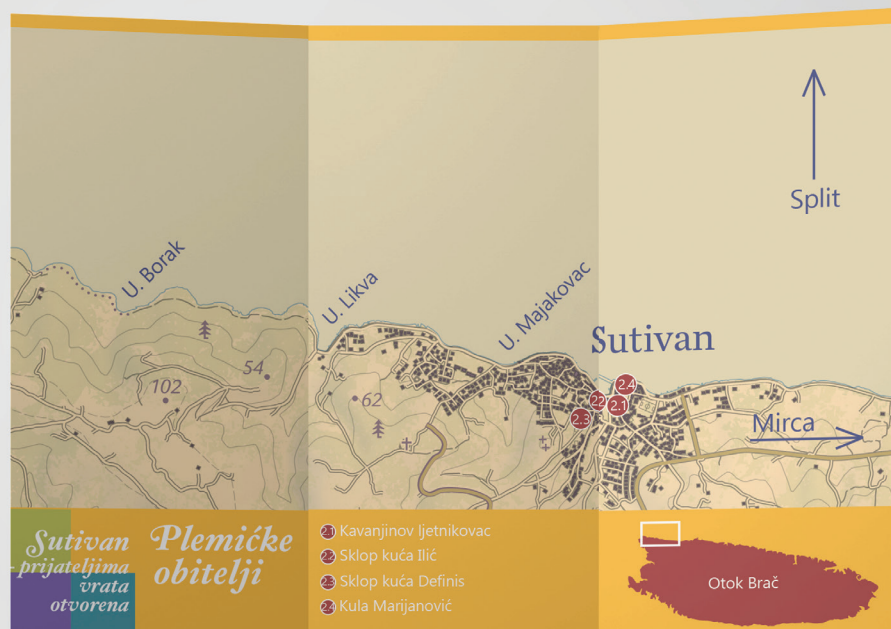
LJETNIKOVAC JEROLIMA KAVANJINA

Ljetnikovac Jerolima Kavanjina splitskog plemića i pjesnika sagrađen na prostoru nekadašnje gotičke lože. Njegova majka je pripadala sutivanskoj obitelji Nadali-Božičević, pa je znatan dio života i književnog rada proveo u Sutivanu. Upravo je u Sutivanu, Kavanjin napisao najopširnije djelo starije hrvatske književnosti (32 724 stihova),

Grafički prikaz 3.7.5 - Primjer prikaza informacija

Slika 3.7.6 - Primjer prikaza informacija u prostoru

Grafički prikaz 3.8.2 - Kartografski prikaz „Plemićke obitelji“

3.3.3 RITUALI

Slika 3.3.1 - Procesija s kipom Sv. Roka

Slika 3.3.2 - Preskakanje krijesa

Slika 3.3.3 - Vatromet za dan Sv. Roka

Grafički prikaz 3.3.4 - Glavna boja

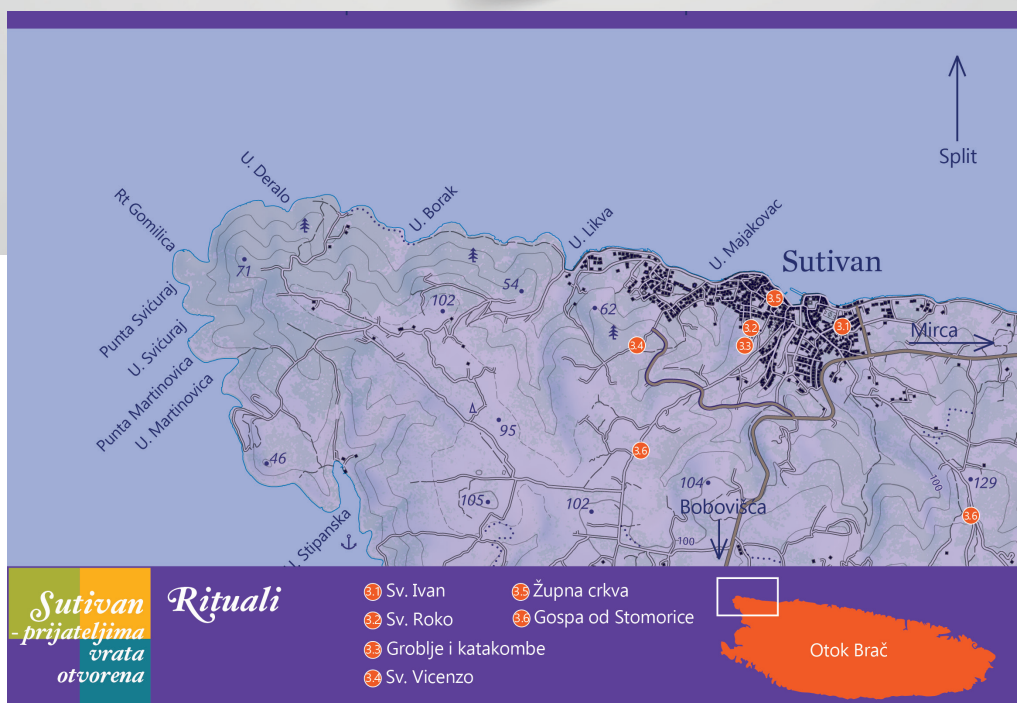
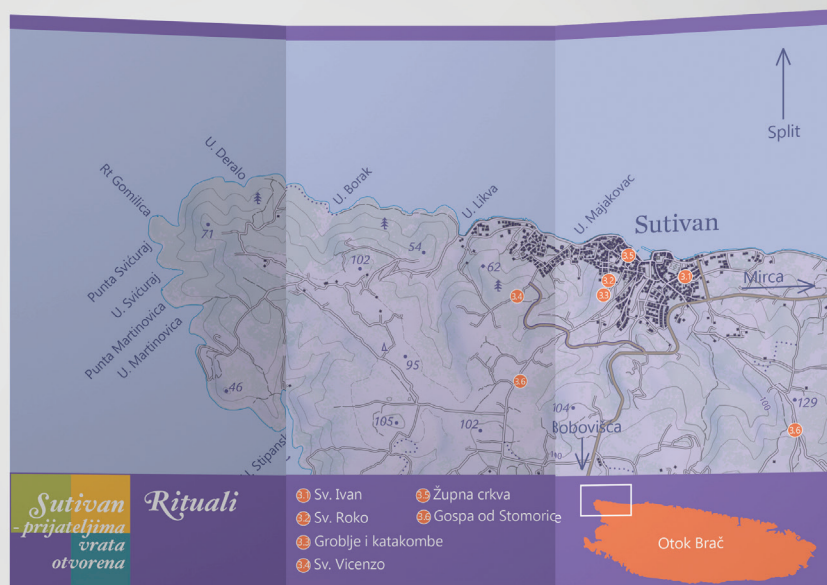
Grafički prikaz 3.3.5 - Sporedne boje

Grafički prikaz 3.3.6 - Dio knjige

Slika 3.3.7 - Dio knjige

Grafički prikaz 3.8.3 - Kartografski prikaz „Rituali“

3.3.4 SUTIVAN PRIJE SUTIVANA

Slika 3.4.1 - Geološko nalaziste u Likvi

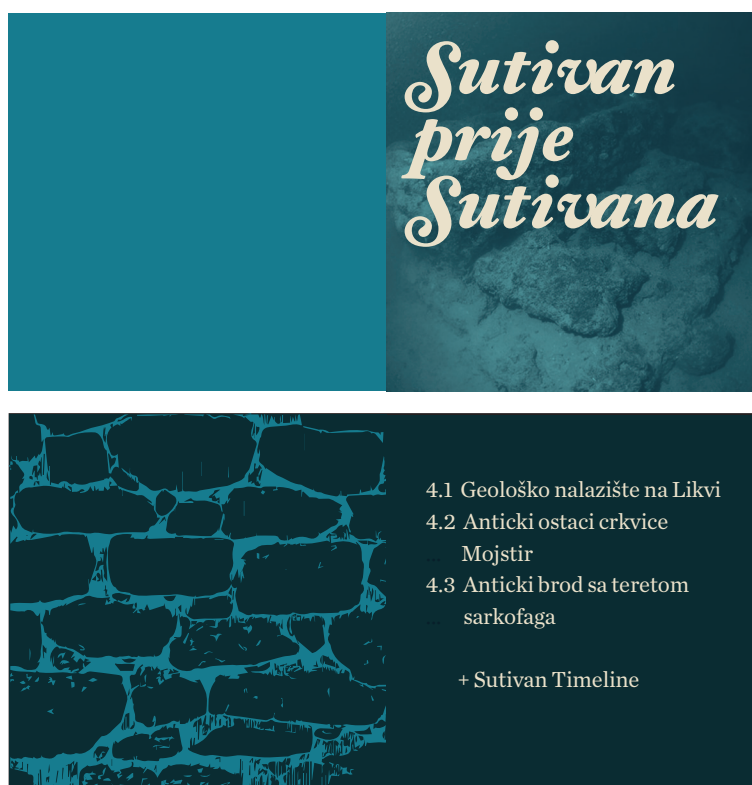
Slika 3.4.2 - Sarkofag u uvali Likva

Grafički prikaz 3.4.3 - Glavna boja

Grafički prikaz 3.4.4 - Sporedne boje

Grafički prikaz 3.4.5 - Dio knjige

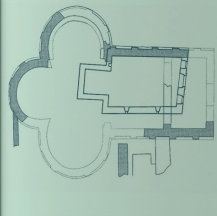
4.3 *Antički brod sa teretom sarkofaga*

Krajem 2008. g. ronilački klub „PIK Mornar“ prijavio je pronalazak brodoloma s teretom amernih elemenata i sarkofaga na području uvale Livka u Sutivanu na Braču. Stručnim uvidajem, koji je izvršio Odjel za podvodnu arheologiju početkom 2009. g., potvrđeno je da je uistinu riječ o antičkom brodolomu s teretom poluobrađenih kamenih proizvoda. Ovaj brodolom je jedan od tri srodna antička brodoloma pronađena u podmorju Republike Hrvatske

4.2 *Antički ostaci crkvice Mojstir*

Crkvice sv. Ivana u Sutivanu sagrađena je na mjestu nekadašnje ranoćrkvaanske jednobrodne troapsidalne bazilike iz 6. st. čiji su temelji i južni zid sa lezenama (koji je ujedno i dio zida sadašnje crkvice) još uvijek dobro očuvani i vidljivi. Pretpostavlja se prema starom nazivu tog lokaliteta "Mostir" da je u blizini bazilike kasnije ustanovljen i istoimeni benediktinski samostan koji je ugašen polovinom 15. st. Bazilika je bila jednostavna građevina prostranog predvorja a u dokumentima iz 11. st. naziva se Saneti Iohannis in Braca. Oko tog nukleusa postupno je nastajalo naselje koje je po titularu bazilike i dobilo svoje ime Sutivan (Stivan). Ostaci građevine koja je mogla biti samostan uklonjeni su i na njihovom mjestu je započeta gradnja nekadašnjeg "Sokolskog doma" tridesetih godina prošlog stoljeća.

Slika 3.5.7 - Dio knjige

*Sutivan
- prijateljima
vrata
otvorena*

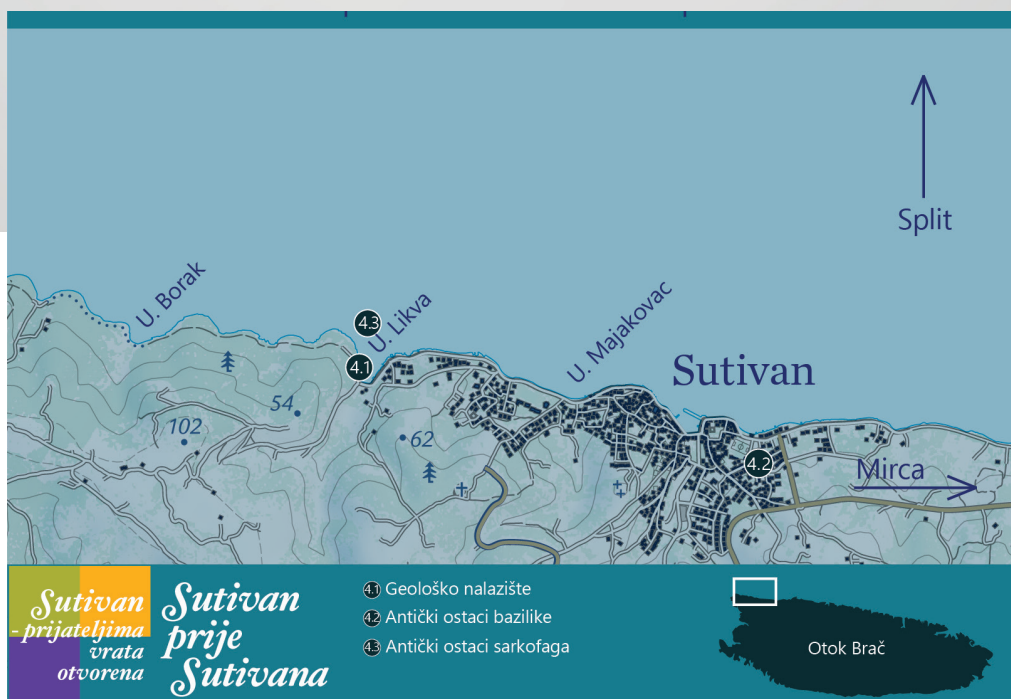
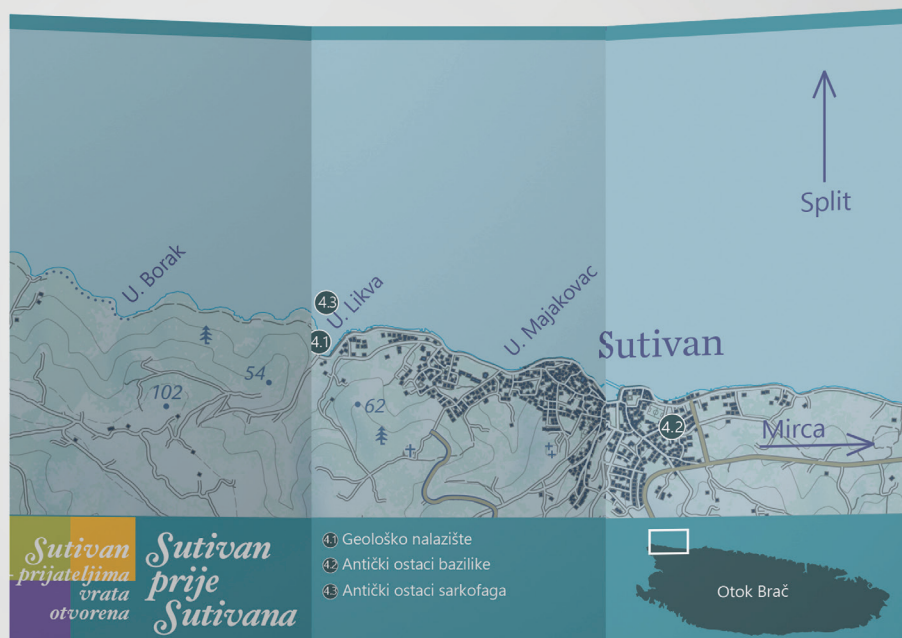
4.2

ANTICKI OSTACI

Crkvice sv. Ivana u Sutivanu sagrađena je na mjestu nekadašnje ranokršćanske jednobrodne troapsidalne bazilike iz 6. st. čiji su temelji i južni zid sa lezenama (koji je ujedno i dio zida sadašnje crkvice) još uvijek dobro očuvani i vidljivi. Pretpostavlja se prema starom nazivu tog lokaliteta “Mostir” da je u blizini bazilike kasnije ustanovljen i istoimeni benediktinski samostan koji je ugašen polovinom 15. st.

Slika 3.7.4 - Primjer prikaza informacija u prostoru

Grafički prikaz 3.7.3 - Primjer prikaza informacija

Grafički prikaz 3.8.4 - Kartografski prikaz „Sutivan prije Sutivana“

4.0 Zaključak

U većini gradova i manjih mjesta vidimo premalo korištene ili napuštene zgrade kulturne baštine koje su značajni svjedoci povijesti i identiteta lokalnih zajednica. Ovaj diplomski rad je inspiriran takvim zaboravljenim spomenicima kulture mjesta Sutivan na otoku Braču. Ti spomenici nadilaze svoju očiglednu, praktičnu funkciju u životima mještana pa tako na primjer sakralna arhitektura ne služi samo prakticiranju duhovnosti već i zbližavanju lokalne zajednice. Religiozni rituali postaju tradicija određenog mjesta i tako formiraju jedinstven identitet. Različite dijelove identiteta nekog mjesta se skrivaju u vidljivim i opipljivim kulturnim simbolima koji nose zanimljive priče o zajednici mjesta.

Ovaj rad želi oživjeti te priče, poboljšati skriven potencijal kulturne baštine Sutivana.

Interaktivne mape bi iznjedrile svojevrsan muzej na otvorenom u kojem je promatrač uključen i angažiran. Mapa dopušta mjestu da se u potpunosti predstavi pojedincu; da educira o važnosti određenih lokaliteta za zajednicu i na taj način izazove poštovanje pojedinca prema tom lokalitetu. Signalizacija je dosljedna ali minimalna kako bi se spriječilo vizualno zagađenje.

Vrijednost ovog rada se krije u njenim pozitivnim posljedicama koje uključuju - poboljšanje kvalitete života zajednice i priliku za kreativni i turistički sektor mjesta.

4.0 Popis literature

KNJIGE I ČASOPISI

1. Dražen (Ur.) Katunarić, Franjo (Ur.) Mlinac - Sutivan - Kulturna povijest, Zagreb 2007.
2. Snježana Perojević - Konzervatorski elaborat kuće na Obali kralja Tomislava 2, Sutivan, Split 2017.
3. Dario Gabrić - Rekonstrukcija i dogradnja ljetnikovca Jerolima Kavanjina, Općina Sutivan, Split, 2017.
4. Općina Sutivan - Studija izvodljivosti i analiza troškova i koristi - Sutivan, prijateljima vrata otvorena, Split, 2016.
5. Hrvatski geološki institut - Standardizirani list, Osnovne geološke karte Republike Hrvatske mjerila 1:50 000 otok Brač
6. Duško Čikara - Kasnobarokni ljetnikovci splitskog novog plemstva u Sutivanu, Zagreb, 2020.
7. Mirna Draženović, Aleš Smrekar - Priručnik za interpretaciju baštine, Geografski inštitut Antona Melika, 2020

WEB IZVORI

1. Visit Sutivan, <https://www.visitsutivan.com>. Pristupano 15.03.2022.
2. Sutivan, <https://www.sutivan.hr>. Pristupano 15.03.2022.
3. Turizam: definicija, nastanak, razvoj i podjela, http://croatialink.com/wiki/Turizam:_definicija,_nastanak,_razvoj_i_podjela. Pristupano 16.03.2022.
6. Kulturna baština, <http://moj-otok.com/wp/sutivan/kultura/kulturna-bastina>. Pristupano 16.03.2022.